

Vaikuttavuus, näyttöperusteisuus (NPK) ja käytäntöjen kehittäminen Keijo Piirainen

Vaikuttavaa, kenen näkökulmasta? -seminaari
Hankkeiden ja projektien vaikuttavuus
Diak, Helsinki, 12.11.2010

Mitä on vaikuttavuus?

- Monia määritelmiä:
- Tavanomainen määrittely:
  - Muutos toiminnan perimmäisessä tavoitteessa, joka on luettavissa toiminnan ansioksi (esim. muutos terveydentilassa tai muussa hyvinvoinnissa).

Lähtökohta:

Vaikuttavuustutkimus Suomessa. Sosiaalihuolto, sosiaalipalvelut ja työllistämispalvelut

- Päihdehuoltoon liittyvä tutkimus (verraten paljon)
- Työllistymiseen liittyvien palvelujen, hankkeiden ja ohjelmien vaikuttavuudesta myös suhteellisen runsaasti tietoa
- Sosiaalipalvelujen vaikuttavuuteen liittyvää tutkimusta ei juurikaan ole (Piirainen 2010).

Ovatko projekteissa (hankkeissa) ja ohjelmissa esiin nostetut uudet toimintatavat olleet vaikuttavia (saaneet aikaan terveyteen ja muuhun hyvinvointiin liittyviä muutoksia)?

- Haaste: Vaikuttavuuden osoittaminen (onko saatu näyttöä?)
- Usein hankkeisiin liittyviin uusiin toimintatapojen kokeiluihin ei liity vaikuttavuustutkimusta (vaikuttavuusevaluaatiota).
- Vaikuttavien toimintatapojen siirrettävyys palveluihin? (onko vaikuttavuuden selvittämisestä käytännön hyötyä?)

Näyttöön perustuvan käytännön (NPK) määritelmä

- **“Näyttöön perustuva lääketiede: “---
tunnollista, selvästi ilmaistua ja harkittua
tämänhetkistä tietoa parhaasta näytöstä,
jonka perusteella tehdään päätöksiä
yksittäisten potilaiden hoidosta” (Sackett, et
al., 1996, p. 71); ja “parhaan tutkimusnäytön
integroimista kliinisen yksikön
ammattiosaamiseen ja potilaiden arvoihin”
(Sackett, Straus, Richardson, Rosenberg, &
Haynes, 2000, p. 1).**

Em. sosiaalipalveluihin ja sosiaalityöhön sovellettuna (laaja näkemys NPK:stä)

Näyttöön perustuva käytäntö on parhaan saatavilla olevan evidenssin tunnontarkkaa, avointa ja arvostelukykyistä (järkevää) käyttämistä tehtäessä yksittäisen asiakkaan hyvinvointia koskevia päätöksiä. Lisäksi näyttöön perustuva käytäntö on parhaan tutkimusevidenssin integroimisesta työntekijän käytännön asiantuntemukseen ja asiakkaan arvoihin.

NPK:n yhteiskunnallisia lähtökohtia

- Julkispalvelujen uudistaminen: rahalle vastinetta -ajattelu, resurssien kohdentaminen oikeisiin, vaikuttaviin toimenpiteisiin, toiminnan rationaalisuuden lisääminen.
- Uusi julkisjohtaminen: taloudellisuus, tuottavuus, vaikuttavuus; selontekovelvollisuus, ulkoinen kontrolli, mittaaminen.
- Palvelee managerialistisia pyrkimyksiä?
- Korostaa tieteellisen näytön merkitystä toimenpiteiden perustana.
- Näyttöön (tietoon) perustuen osoitettu ongelmanratkaisukyky on entistä tärkeämpää poliittisen järjestelmän legitimitetille (Sommerfeld 2005).
- Antaa ammattikunnille mahdollisuuden vahvistaa asemaansa ongelmanratkaisun asiantuntijoina (lisää myös läpinäkyvyyttä, mikä myös asiakkaan etu). (Raunio 2010)

Sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen rinnakkaisuus

NPK, sosiaalipalvelut ja sosiaalityö

- Kortenieniemi & Borg (2008) käsittelevät rinnakkain sosiaalipalveluja ja sosiaalityötä
- Myös ulkomaisissa tutkimuksissa käsitellään rinnakkain sosiaalityötä ja sosiaalipalveluja (social care).
- Voidaan myös sosiaalityötä tarkastelemalla selvittää NPK:n kehittämiseen sosiaalipalveluissa liittyviä kysymyksiä ja haasteita (Macdonald 2000).
- Sosiaalityöntekijöillä on yliopistokoulutettuna ammattikuntana keskeinen asema NPK:n toteuttamiselle sosiaalipalveluissa.

(Raunio 2010)

Intervention korostaminen

- Interventio on NPK:n ja sosiaalityön keskeinen käsite.
  - Interventiolla pyritään positiivisen muutoksen aikaansaamiseen.
  - NPK:n tavoitteena on selvittää, onko interventiolla positiivisia vaikutuksia, vai ovatko vaikutukset mahdollisesti neutraaleja tai vahingollisia.
- Sosiaalipalveluissa on usein kyse normaalista palvelun tarpeesta.
- Sosiaalipalvelut ymmärretään sosiaalityön tapaan interventioksi ongelmallisessa, muutosta vaativassa tilanteessa.
  - Tällöinkin voi olla tarpeen selvittää palvelun vaikutuksia asiakkaan palvelutarpeen kannalta.

(Raunio 2010)

NPK:n asema muualla ja meillä – sosiaalityö ja sosiaalipalvelut

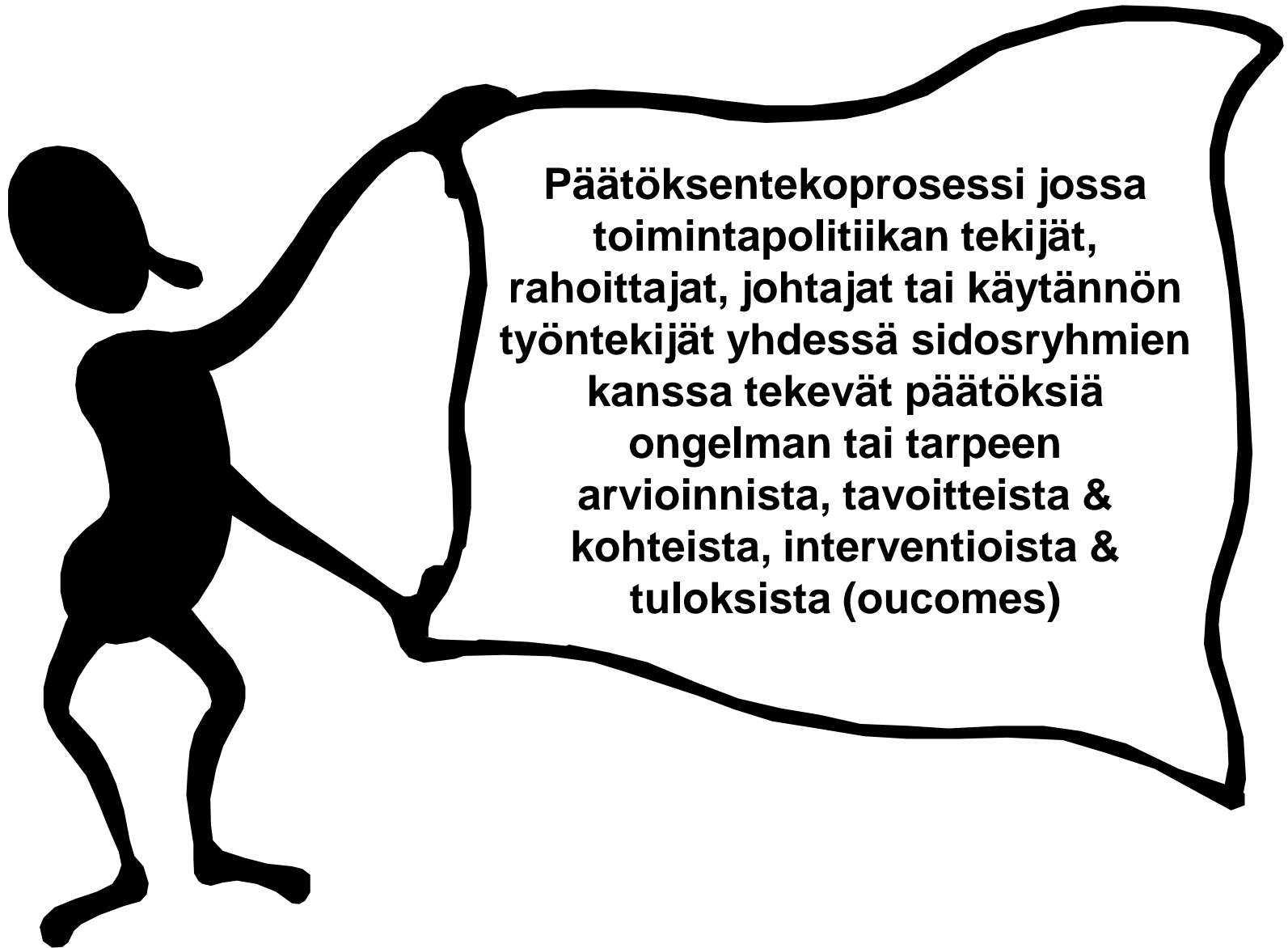
- Kansainvälisesti kiinnostus sosiaalipalveluissa ja sosiaalityössä on voimistunut 1990-luvulta lähtien:
  - Kansalliset NPK-keskukset, arviointikeskukset; kansainvälinen NPK-keskus Campbell Collaboration (systemaattiset katsaukset).
  - Tutkimuksessa angloamerikkalaiset maat vahvoja, NPK-valtavirran edustajat. Paljon julkaisuja NPK:stä.
  - Eurooppalaiset toimitetut teokset ja artikkelit.
- Eurooppalaisissa tutkijoissa NPK-skeptikoita ja kriitikoita (suomessa kehittynyt terveydenhuollon puolella).
- Pohjoismaista Ruotsissa NPK on ollut paljon esillä, vaikka asema sosiaalipalvelujen käytännöissä, tutkimuksessa ja koulutuksessa ei ole erityisen vahva.

(Raunio 2010)

Suomessa ei NKP:llä sosiaalityössä ja sosiaalipalveluissa juuri asemaa (Rostila & Piirainen 2004)

- Hyvät käytännöt –ohjelma on korvannut Suomessa NPK:n sosiaalialan tiedontuotannon kehittämiseksi.
- Ohjelma poikkeaa lähtökohdiltaan NPK:n perusnäkemyksistä, vaikka puhutaan näyttö- ja tietoperustaisesta työstä.
(Raunio 2010)

NPK-toimintapolitiikan määrittely

**Päätöksentekoprosessi jossa
toimintapolitiikan tekijät,
rahoittajat, johtajat tai käytännön
työntekijät yhdessä sidosryhmien
kanssa tekevät päätöksiä
ongelman tai tarpeen
arvioinnista, tavoitteista &
kohteista, interventioista &
tuloksista (oucomes)**

Ajankohtaisuus Suomessa

”Jotta näyttöön perustuviin käytäntöihin pohjautuvaa lähestymistapaa voitaisiin laajamittaisesti hyödyntää sosiaalipalveluissa, **joudutaan Suomessa tekemään pitkäkestoinen kehittämistyö tarvittavien rakenteiden luomiseksi**”. (Korteniemi & Borg 2008, 61, korostus; Korostus Raunio 2010)

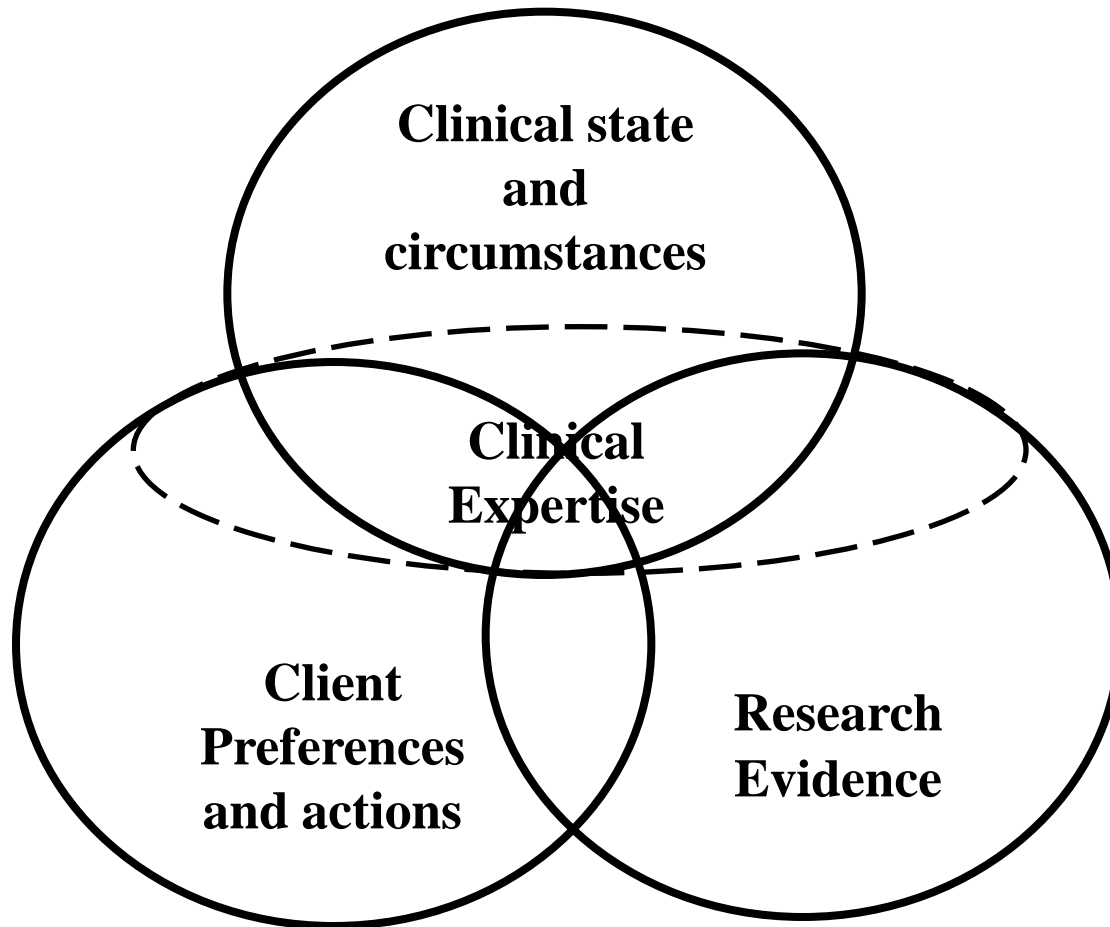
Eettinen perustelu: työntekijällä on eettinen velvoite käyttää ensisijaisesti sellaisia toimenpiteitä, joiden vaikuttavuudesta, tehosta on olemassa tutkimukseen perustuvaa näyttöä. ”Practice that is not research based is unethical” (Ainsworth & Hansen 2005).

Hierarchy of research methods

- Systematic Reviews/Meta-analysis
- Randomized Controlled Trials (RCTs)
- Quasi-Experimental Studies
- Case-Control and Cohort Studies
- Pre-Experimental Group Studies
- Surveys
- Qualitative Studies

(McNeece & Thyer 2004; Raunio 2010)

Uusin NPK-malli

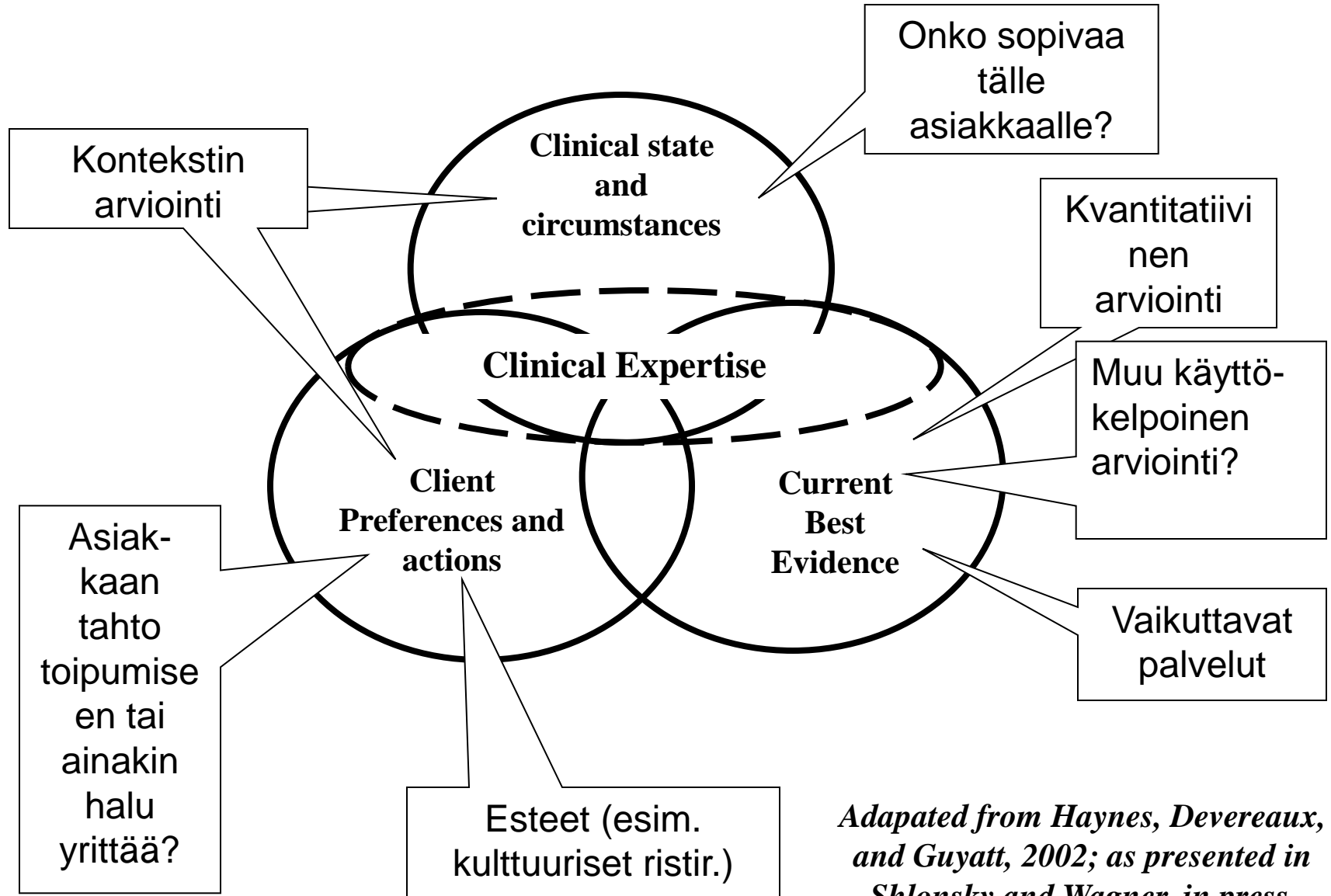

Haynes, Devereaux, and Guyatt, 2002

Näyttöön perustuvan käytännön (NPK) askeleet

- 1 askel — Käytännön informaatiotarve muutetaan vastattaviksi kysymyksiksi.
- 2 askel — Etsitään kulloinkin saatavissa oleva paras näyttö, jolla vastataan kysymykseen.
- 3 askel — Arvioidaan kriittisesti näyttöä ja sen soveltuvuutta asiakkaalle.
- 4 askel — Kytetään kriittinen arviointi käytännön näyttöön (kliiniseen asiantuntemukseen), asiakkaan vahvuuksiin, arvoihin ja olosuhteisiin.
- 5 askel — Arvioidaan vaikuttavuutta asiakkaalle (toiminta, ongelmanratkaisu, hyvinvointi) tarkastelemalla askeleita 1-4 ja etsitään keinoja parantaa toimintaa ensi kerralla.
- 6 askel — Opetetaan muita seuraamaan samaa prosessia

NPK:n kehä

Adapted from Haynes, Devereaux, and Guyatt, 2002; as presented in Shlonsky and Wagner, in press.

NPK:n tuntomerkit

- Yksilöarviointi (asiakkaan vahvuudet, tarpeet, arvot, preferenssit)
- Hyvin muotoiltu kysymys (tietokantatiedustelujen tekeminen)
- Hyvin toteutettu tutkimuskirjallisuuden etsintä
- Sopivuuden määrittely asiakkaalle
- Evidenssin tarkastelu yhdessä asiakkaan arvojen ja preferenssien kanssa

Sources of Evidence in EBP

Adapted from Davies, 2004

Omaksumisen & implementaation haasteita

- Pystyvätkö sosiaalipalvelut omaksumaan NPK näkökulman?
- Voiko sosiaalityöntekijöistä tulla NP-käytännön osaajia?
- Mitkä ovat esteet?
- Mitä resursseja ja välineitä tarvitaan?
- Mitä koulutusta vaaditaan?
- Mitä järjestelmiä vaaditaan (tarvittava byrokratia)?
- Miten NPK muuttaa asiakkaiden kokemusta?
- Mitä tuloksia voidaan saavuttaa?

Joitain kriittisiä näkökohtia

- .NPK:n tulokset ja suositukset sopivat huonosti sosiaalityön tosiasiallisiin tilanteisiin:
  - Kohderyhmä: ei voida määritellä tarkkaan, kohderyhmässä on paljon vaihtelua
  - Ongelman määrittely: ei voida määritellä tarkkaan; asiakkaiden ongelmat ovat moninaisia
  - Ongelman käsittely: moniammatillista, ei perustu yksittäisen työntekijän toimintaan
  - Työntekijän ja asiakkaan vuorovaikutuksen keskeisyys: toimenpide on toissijainen tulokselle tai vaikutukselle
  - Tiedon ja toiminnan situationaalisuus ja kontekstuaalisuus: Tieto ja käytännöt eivät ole yleistettävissä
  - Standardit toimenpiteet uhkaavat ammatillista autonomiaa (Raunio 2010)

Lähteitä

Ainsworth, Frank & Hansen, Patricia (2005) Evidence based social workpractice. A reachable goal? Teoksessa Bilson, Andy (ed.) Evidence-Based Practice and Social Work. London: Whiting & Birch, 51–67 (Viitelainaus Rauniolta)

Korteniemi, Pertti & Borg, Pekka (2008) Kohti näyttöön perustuvaa ammatillista käytäntöä? Stakes, Työpaperit 23/2008. Helsinki. <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/T23-2008-VERKKO.pdf>

Mullen, Edward & Shlonsky, Aron (2004) From Concept to Implementation: The Challenges Facing Evidence-Based Social Work. Faculty Research & Insights: A Series Featuring CUSSW Faculty Research. September 22.

Piirainen (2010) Syrjäytymisen vastaisen toiminnan vaikuttavuus. Teoksessa Laine, Terhi; Hyväri, Susanna & Vuokila-Oikkonen, Päivi (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 303-323.

Raunio, Kyösti (2010) Onko näyttöön perustuvalla käytännöllä tulevaisuutta sosiaalipalveluissa? Sosiaalipalvelujen arvioinnin tulevaisuusseminaari. Jyväskylän yliopisto ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 15.9.2010.

Rostila, Ilmari & Piirainen, Keijo (2004) Evidence-based Practice in Finland In Thyer, Bruce & Mansoor, A.F. Kazi (Eds.) International Perspectives on Evidence-based Practice in Social Work. Birmingham: Ventur Press, 197-213.